

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СЕКСУАЛЬНОСТІ ЖІНОК З РІЗНИМ РІВНЕМ СУБ'ЄКТИВНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ

Здійснено аналіз взаємозв'язків особливостей ставлення жінок до сексуальності, їх сексуальних установок і задоволеність шлюбом та суб'єктивним благополуччям. Виявлено, що суб'єктивне благополуччя жінок найтісніше корелює із задоволеністю шлюбом і стосунками з партнером, соціальним статусом, а тоді із відсутністю сексуальних проблем, зокрема невротичності. Сексуальна задоволеність найтісніше взаємопов'язана із задоволеністю шлюбом.

Ключові слова: суб'єктивне благополуччя жінок, задоволеність шлюбом, сексуальні установки, ставлення жінок до сексуальності.

Постановка проблеми. У сучасній психології вітчизняні і зарубіжні науковці поступово відходять від медико-біологічного розуміння сексуальності людини (Є. Кашенко, В. Мастерс, Г. Келлі, Г. Аммон, І. Кон та ін.) Прихильник концепції динамічної психіатрії Г. Аммон пише, що конструктивна сексуальність, яка повинна бути інтегрована в цілісну психічну активність індивіда, означає здатність до встановлення зрілих партнерських стосунків, "як взаємно збагачуючого єднання самодостатніх особистостей, спрямованого на "відкриття" партнера, відчуження його унікальності, а також безумовне тілесне, душевне і духовне злиття. Таке єднання не обумовлене виключно біологічними потребами, вільне від рольових фіксацій і страхів" [5].

Феномен щастя (суб'єктивного благополуччя) також був предметом психологічних досліджень (М. Аргайл, І. Джидарян, Л. Куліков, Е. Діннер, Р. Ахмеров, Є. Вахромова, В. Духневич, Т. Титаренко, Д. Леонтьєв, Р. Шаміонов, Л. Сохань, Г. Пучкова, Е. Дайпер, Р. Еммонс, Н. Бахарева та ін.). Однак, взаємозв'язок задоволеності життям та сексуального благополуччя поки що не став предметом досліджень українських науковців. Зарубіжні дослідження переважно соціологічні. Так працівники Австралійського університету Монаш в Мельбурні, який відкрив філії у багатьох країнах світу (Малайзії, ПАР, Італії, Китаї, Індії), – Z. Cheng and R. Smyth – здійснили опитування 3800 китайських жінок та чоловіків на предмет взаємозв'язків між задоволеністю сексуальним життям, його кількісними характеристиками та суб'єктивним благополуччям. З'ясувалося, що для чоловіків, існує сильніший, ніж у жінок, взаємозв'язок між частотою і фізичними аспектами статевого акту і щастям. Для китайських жінок ціннішими, ніж для чоловіків, є стосунки, рівновага між віддаванням і отриманням любові до/від їхнього статевого партнера, якому вони надають перевагу [8]. Бленчфлавер і Освальд (2004) на американській вибірці із 16 тисяч осіб отримали аналогічні результати [6]. Турецькі дослідники Dogan T., Tugut N. і Golbasi Z. у 2013 році опитали турецьких заміжніх жінок і встановили наявність кореляцій між їх задоволеністю сексуальним життям, стосунками та щастям.

Суб'єктивне благополуччя жінок необхідно інтерпретувати як узагальнене і відносно стійке переживання, що має особливу значущість для особистості. Воно є важливою складовою домінуючого психічного стану. Повнота задоволення потреб лише опосередковано впливає на суб'єктивне благополуччя. Тому ми ставимо перед собою завдання з'ясувати, якою мірою задоволення сексуальних потреб і ставлення до власної сексуальності та сексуальні настанови можуть бути пов'язані із суб'єктивним благополуччям українських жінок.

Робочими гіпотезами, висунутими нами у процесі роботи, були припущення про те, що:

- 1) спостерігатимуться відмінності в особливостях сексуальності у жінок із різним рівнем суб'єктивного благополуччя;
- 2) суб'єктивне благополуччя жінок взаємопов'язане із сімейними стосунками, зокрема, задоволеністю сімейним життям, реалізацією сімейних рольових очікувань;
- 3) суб'єктивне благополуччя та задоволеність шлюбом жінок буде взаємопов'язане із певними особливостями сексуальності, зокрема сексуальною вдоволеністю, реалізованістю, сором'язливістю;
- 4) соціально-психологічні чинники такі, як освіта, рівень доходу, умови проживання, соціальна належність, релігійність, наявність дітей, стаж сімейного життя будуть взаємопов'язані із задоволеністю жінками життям, шлюбом і сексуальними стосунками.

Методика та процедура дослідження. З метою виконання поставлених завдань ми використали наступні методики: 1) Тест-опитувальник "Задоволеність шлюбом" (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко); 2) Методика діагностики подружніх відносин В.П. Левкович, О.Є. Зуськова; 3) Тест Г. Айзенка на виявлення сексуальних установок – Eysenk Inventory of Attitudes to Sex, EIAS (1989); 4) Шкала суб'єктивного благополуччя.

Групу досліджуваних склали 80 жінок віком від 20 до 56 років, серед яких були жінки з вищою та середньою освітою, які проживають у селах, районних центрах та обласному центрі. Серед

досліджуваних були особи нерелігійні, релігійні та глибоко віруючі, які мають різні умови проживання (з батьками, орендоване житло та власне житло) та різний рівень доходів.

За віком група розподілялась таким чином: 8 осіб (10%) віком 20-29 років, 42 досліджуваних (52%) віком 30-39 років, 23 жінки (29%) віком 40-49 років, 7 жінок (близько 9%) віком 50-56 років. Отже, середній вік опитаних жінок становить 37 років. Більшості досліджуваних – 30-45 років, тобто це жінки репродуктивного віку, коли можна оцінювати особливості сексуальності та задоволеності життям.

За рівнем освіти досліджувані розділені приблизно порівну: 36 жінок із середньою та середньою спеціальною освітою – 45%, і 44 жінки – із вищою (55%). 40 опитаних проживають у місті (50%), 23 особи (29%) – у районних центрах і 17 жінок (21%) – у селах. Серед них половина належать до робітничих професій, половина є службовцями. Час перебування у шлюбі досліджуваних коливається від 1 до 36 років, із максимумом між 5 та 25 роками. Переважна більшість опитаних (95%) мають дітей: у 22 жінок (28%) одна дитина, у 43 (54%) опитаних – двоє дітей.

В аналізі даних ми враховували також умови проживання, які можуть впливати на задоволеність життям. Більшість жінок – 48 осіб (60%) мають власне житло, 28 жінок (35%) проживають із одними із батьків подружжя, і 4 особи (5%) винаймають житло.

Також ми попросили досліджуваних оцінити рівень доходу сім'ї. До 3 тис. гривень становить дохід у 10 жінок (13%), 3-6 тис. грн. становить дохід у більшості – 39 осіб (48%). Тридцять одна особа має дохід вище 6 тис. грн. – 39 % опитаних.

Більшість досліджуваних (79 осіб) зазначили, що вони релігійні, серед яких 37 жінок (46%) із глибокими релігійними переконаннями.

Отримані результати та їхній аналіз. Перейдемо до аналізу емпіричних даних з метою перевірки гіпотез. рівень суб'єктивного благополуччя у групі досліджуваних підтверджує нормальний розподіл. Як видно із рис. 1, більшості жінок притаманний високий (46%) та середній рівень (39%) задоволеності життям. Лише 15% опитаних жінок не задоволені своїм життям.

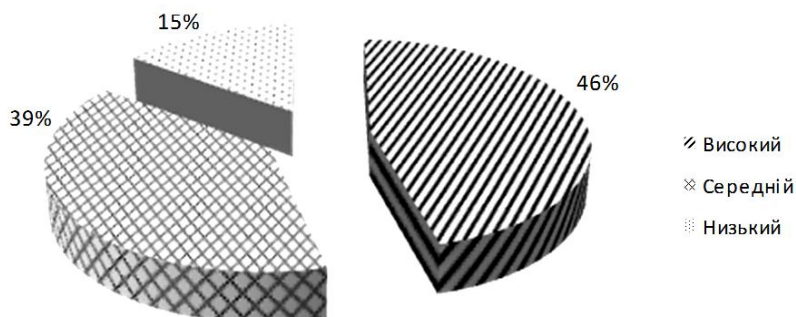

Рис. 1. Рівень суб'єктивного благополуччя серед опитаних жінок

Якщо проаналізувати середні значення особливостей сексуальності досліджуваних (див. рис. 2), то можна зробити висновок, що за шкалою дозволеності у жінок в середньому низькі значення, тобто на жінок із досліджуваної групи сильний вплив мають суспільні заборони стосовно сексуальності.

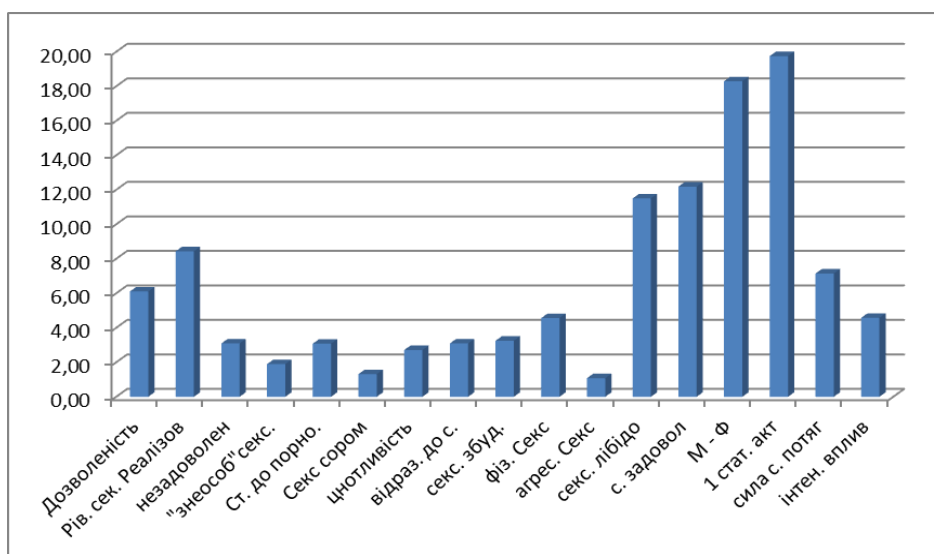

Рис. 2. Показники сексуальності жінок у загальній групі (середні значення)

Це не дивно, оскільки серед досліджуваних є багато жінок, які виховувались у радянському суспільстві із закритою сексуальною тематикою. Рівень сексуальної реалізованості в опитаних жінок середнього рівня. Адже маючи високий рівень заборон і невеликі очікування, легко їх реалізувати.

Сексуальна незадоволеність, тобто сексуальна невротичність середнього рівня. Опитані жінки не схильні до знеособлених сексуальних стосунків, не схвалюють порнографію – вони не схильні розглядати сексуального партнера в якості об'єкта для отримання чуттєвого задоволення, не приймаючи до уваги його особистість.

Відзначається сором'язливість стосовно сексуальних питань, середній рівень цнотливості, відрази до сексуальних стосунків, низька сексуальна збудливість. Опитані не приймають агресивної сексуальної гри чи поведінки, однак до фізичного аспекту сексуальних стосунків лояльні. У них у середньому низький рівень сексуального лібідо і середній рівень задоволеності, оскільки невисокі запити легко задовольнити. В опитаних жінок низький рівень сексуальної маскулітності, хоча силу власного потягу вони оцінили в 7 балів із 10 і зазначили, що вплив суспільних умов і норм на них є невисокий – близько 4 балів із 10. Середній вік початку статевого життя в досліджуваній групі становить 19 років.

Результати порівняльного аналізу за Т-критерієм Стюдента. З метою перевірки припущення про те, що спостерігатимуться відмінності в особливостях сексуальності у жінок із різним рівнем суб'єктивного благополуччя, ми здійснили порівняльний аналіз між групами жінок із високим та низьким рівнем суб'єктивного благополуччя (див. рис. 3).

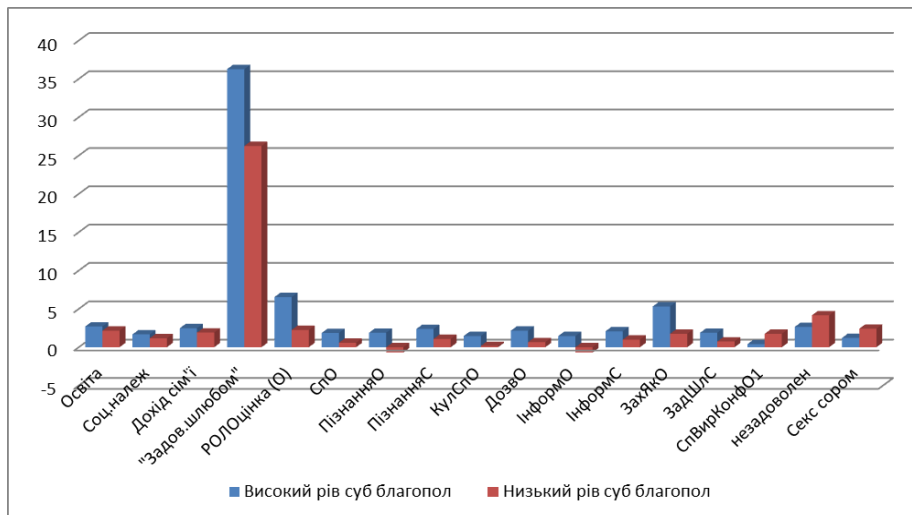

Рис. 3. Статистично значущі результати порівняльного аналізу за Т-критерієм Стюдента

Отже, група жінок із високим рівнем суб'єктивного благополуччя має вищий сімейний дохід, соціальну належність переважно до службовців, серед них більше осіб із вищою освітою. У них значимо вищий рівень задоволеності шлюбом, позитивніші рольові очікування у шлюбі: вони частіше оцінюють себе як голову сім'ї, краще оцінюють можливості спілкування з членами родини, можливості пізнання, культуру спілкування, можливість організувати дозвілля, інформованість власну і чоловіка, вище оцінюють можливості захисту Я-концепції партнера та нижче – його здатність до спільного вирішення конфліктів. Таким чином, задоволені шлюбом і життям жінки схильні бути лідерами у родинних стосунках. У більш задоволених життям жінок нижчий рівень сексуальної сором'язливості та невротичності.

Отже, нам вдалося підтвердити гіпотезу № 1.

Загалом, якщо детальніше проаналізувати особливості сексуальності у групах жінок із високим та низьким рівнем суб'єктивного благополуччя (див. рис. 4), то можна побачити деякі тенденції, хоча статистично значущими є відмінності лише між двома показниками – невдоволеність та сором'язливість.

Як видно із рис. 4, більш задоволеним життям жінкам притаманний вищий рівень дозволеності, сексуальної реалізованості, сили лібідо, сексуальної задоволеності при пізнішому початку статевого життя і невисокій самооцінці лібідо. Більш задоволені життям жінки менше соромляться розмов і сексуальних дій, менш сексуально збудливі, менше невдоволені, гірше ставляться до порнографії і не схильні до агресивного чи знеособленого сексу. Отже, менш задоволені життям жінки є більш закомплексовані, більше дотримуються умовностей, соромляться питань сексуальності.

Вищевказані відмінності не можна пояснити за рахунок різниці у віці, вихованні, стажі сімейного життя, оскільки ці характеристики мало відрізняються в досліджуваних групах.

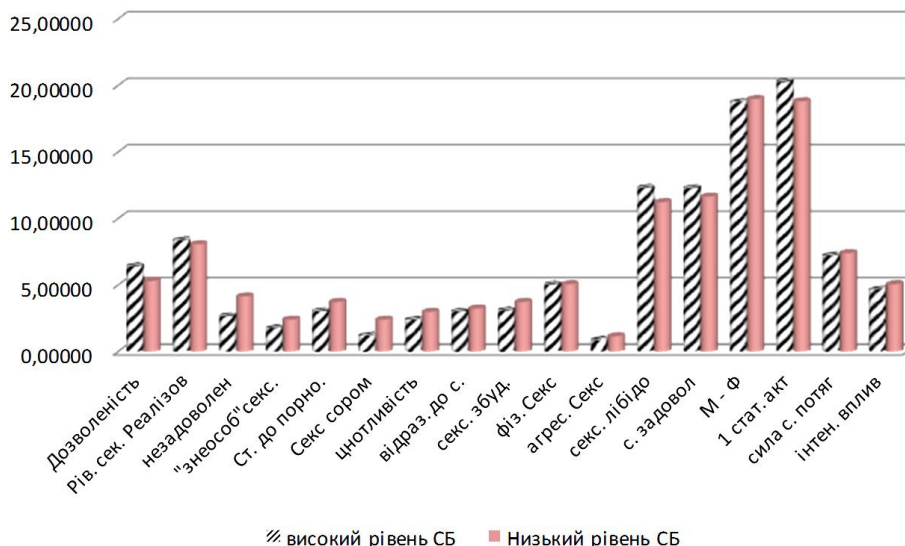

Рис. 4. Показники сексуальності жінок із високим та низьким рівнем суб'єктивного благополуччя

Результати кореляційного аналізу та його інтерпретація. З метою перевірки гіпотез № 2, 3 і 4 ми здійснили кореляційний аналіз (лінійна кореляція за Пірсоном при $p < 0,05$).

Як видно із рис. 5, суб'єктивне благополуччя жінок найтісніше взаємопов'язане із задоволеністю шлюбом ($r=0,63$ при $p < 0,05$), що підтверджує висунуту нами гіпотезу №2. Це засвідчує важливість сімейної сфери і сімейних стосунків для жінок будь-якого віку Середніми за міцністю є взаємозв'язки задоволеності життям і соціальної належності ($r=0,41$ при $p < 0,05$) – більшість задоволених життям мають дещо вищий соціальний статус, оскільки вважають себе службовцями, а не робітниками. Також важливими для почуття жінками себе благополучними є відсутність невротичних реакцій у сексуальній сфері ($r=0,40$ при $p < 0,05$) та рівень освіти ($r=0,39$ при $p < 0,05$). Ці показники вказують на зв'язок загального рівню психологічного здоров'я із рівнем невротизації особистості і в сексуальній сфері також і на важливість наявності у жінки вищої освіти, що необхідно, аби почуватись благополучною.

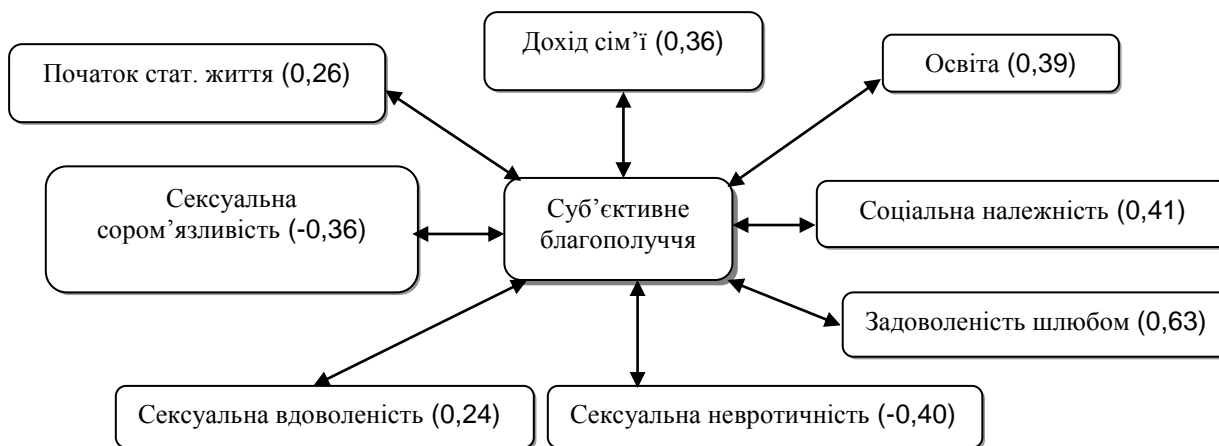

Рис. 5. Значущі кореляції показника суб'єктивного благополуччя із особливостями сексуальності та соціальними показниками

Також важливим є дохід сім'ї ($r=0,36$ при $p < 0,05$), відсутність сексуальної сором'язливості ($r=0,36$ при $p < 0,05$), вищий рівень сексуальної дозволеності ($r=0,24$ при $p < 0,05$) і більш пізній початок статевого життя ($r=0,26$ при $p < 0,05$). Два останні показники сексуальності, імовірно, спираються на більш генералізовані характерологічні особливості особистості такі, як комунікабельність, активність, гнучкість, адже саме такі жінки будуть менш сором'язливими в інтимних стосунках, будуть менше орієнтовані на строге дотримання норм і правил і в сфері сексуальності в тому числі. Тому такі особи матимуть більше шансів знайти більш високооплачувану роботу, що дає можливість людині почувати себе впевненіше і вільніше у житті. Намагання людини у першу чергу влаштувати професійне життя

може призводити до пізнішої реалізації особистих стосунків і планів стосовно сім'ї, що знаходить своє відображення в пізнішому початку статевого життя.

Таким чином, за допомогою аналізу кореляційних зв'язків підтвердились припущення про взаємопов'язаність суб'єктивного благополуччя жінок із задоволенням сімейним життям і особливостями сексуальності, а це часткове підтвердження гіпотез № 2 і № 4.

З метою подальшої перевірки висунутих припущень проаналізуємо взаємозв'язки задоволеності шлюбом із рольовими очікуваннями в шлюбі, соціально-психологічними показниками та особливостями сексуальності.

Як видно із рисунків 6 і 7, задоволеність шлюбом має досить значну кількість кореляцій, основна частина із яких відноситься до рольових очікувань і домагань в шлюбі, що цілком логічно. Зазначимо, що найбільше в оцінці задоволеності шлюбом, судячи із кількості кореляцій, жінки спираються на оцінку сфер сімейного життя партнером і самооцінку, а не на очікування від партнера.

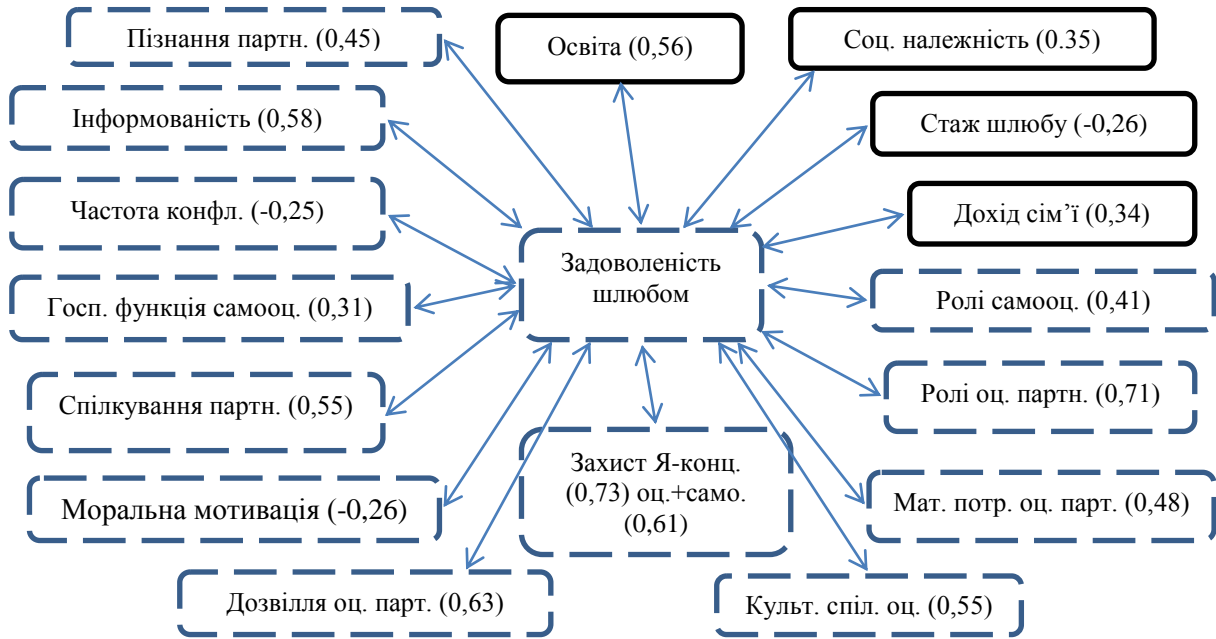

Рис. 6. Міжфункціональні взаємозв'язки показника задоволеності шлюбом із рольовими очікуваннями в шлюбі та соціально-психологічними показниками

Отже, найтіснішими виявились взаємозв'язки задоволеності шлюбом із такими оцінками партнера: можливістю захисту Я-концепції ($r=0,73$ при $p<0,05$), виконанням сімейних ролей батька, чоловіка, чоловіки ($r=0,71$ при $p<0,05$), можливістю спільної організації дозвілля ($r=0,63$ при $p<0,05$), культура спілкування ($r=0,55$ при $p<0,05$) і задоволення комунікативної потреби ($r=0,55$ при $p<0,05$), інформованість партнера про вподобання і смаки жінки ($r=0,58$ при $p<0,05$), меншою мірою – здатність задовольнити матеріальні потреби сім'ї ($r=0,48$ при $p<0,05$). Логічно, що негативно корелюють із задоволеністю шлюбом частота конфліктів ($r=-0,25$ при $p<0,05$) і моральна мотивація ($r=-0,25$ при $p<0,05$), коли чоловік робить щось для дружини лише за певних умов, наприклад, коли вона для нього щось зробить.

Загалом виокремились основні підвалини задоволеності жінок подружнім життям – це абсолютно "здорові" і логічні вимоги до партнера – захист Я-концепції, виконання ролі батька і чоловіка та спільне проведення дозвілля. Отже, жінки, незалежно від того, чи проживають у місті, чи в селі, яку освіту і рівень доходу мають, прагнуть психологічно комфортних стосунків у сім'ї, які б ґрунтувались на можливості бути собою, вільно виражати і задовольняти свої потреби, відчувати підтримку і присутність чоловіка та спільно проводити час.

Примітно, що задоволеність сімейним життям позитивно взаємопов'язана із рівнем освіти ($r=0,56$ при $p<0,05$) (див. рис. 6), соціальною приналежністю ($r=0,35$ при $p<0,05$), доходом сім'ї ($r=0,34$ при $p<0,05$) і зменшується зі збільшенням стажу шлюбу ($r=-0,26$ при $p<0,05$). Це вкотре підтверджує важливість для сучасних українських жінок із досліджуваної групи рівня освіти, наявність пізнавальних потреб, які необхідно задовольняти, важливість участі у формуванні сімейного бюджету для жінки, оскільки матеріальна спроможність чоловіка виявилась не на перших місцях за значимістю.

Привертає увагу той факт, що чим триваліший час сім'я живе разом, тим нижчий рівень задоволеності життям. Це можна пояснити тим, що, імовірно, старші люди більше спираються на

патріархальні цінності, вважаючи їх традиційно єдино правильними, менше уваги приділяють партнерам, більше по-споживацьки ставляться до власних ролей і партнерів, стають менш гнучкими, менше уваги приділяють пізнанню, спілкуванню, дозвіллю.

Отже, можна узагальнити, що сучасні жінки прагнуть були активними творцями власного життя, творчими учасниками соціальної та сімейної сфери.

Задоволена сімейним життям жінка має і високий рівень суб'єктивного благополуччя, яке відображає задоволеність життям загалом, адже наявний міцний кореляційний зв'язок між показником задоволеності життям і суб'єктивного благополуччя ($r=0,63$ при $p<0,05$) (див. рис. 7).

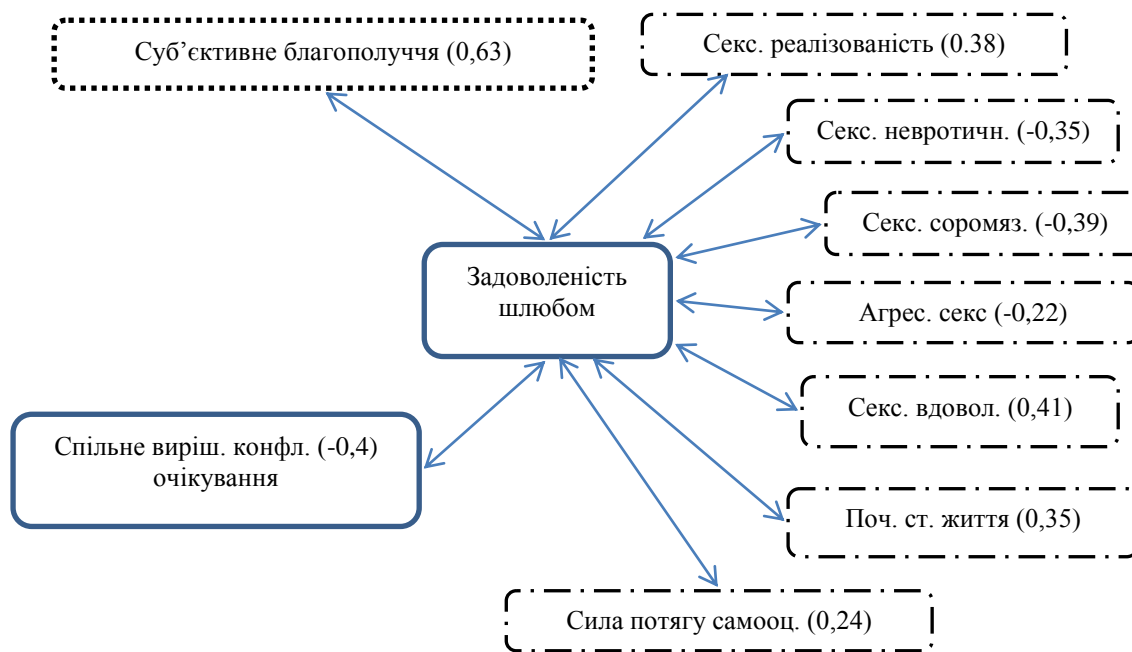

Рис. 7. Міжфункціональні взаємозв'язки показника задоволеності шлюбом із особливостями сексуальності

Як зображено на рис. 7, показники сексуальності також взаємопов'язані із задоволеністю жінок шлюбом. Найміцніший зв'язок наявний між задоволеністю сімейним життям та сексуальною вдоволеністю ($r=0,41$ при $p<0,05$), сексуальною реалізованістю ($r=0,38$ при $p<0,05$), слабший зв'язок – із самооцінкою сили лібідо ($r=0,24$ при $p<0,05$) і початком статевого життя ($r=0,35$ при $p<0,05$). Тобто, сучасні жінки прагнуть нормальної взаємодії у всіх сферах життя, у сексуальній в тому числі.

Негативними чинниками задоволеності сімейними стосунками можна назвати, судячи із кореляцій, сексуальну сором'язливість ($r=-0,39$ при $p<0,05$), сексуальну невротичність ($r=-0,35$ при $p<0,05$), прагнення до від реагування агресії у сексуальних стосунках ($r=-0,22$ при $p<0,05$). На нашу думку, ці три показники можуть відображати загальний психологічний стан людини, або її певний характерологічний тип, які важко назвати благополучними. Однак, вони можуть віддзеркалювати як загальні проблеми особистості, так і її сексуальні проблеми, або ж життєві труднощі та проблеми у стосунках із партнером можуть відобразитись і відображаються на сексуальній сфері.

Підсумовуючи, можемо констатувати, що кореляційний аналіз дав змогу майже повністю підтвердити три висунуті гіпотези. Адже суб'єктивне благополуччя жінок взаємопов'язане із сімейними стосунками, зокрема, задоволеністю сімейним життям, реалізацією сімейних ролевих очікувань; суб'єктивне благополуччя та задоволеність шлюбом жінок взаємопов'язане із певними особливостями сексуальності, зокрема сексуальною вдоволеністю, реалізованістю, сором'язливістю; соціально-психологічні чинники такі, як освіта, рівень доходу, умови проживання, соціальна належність, релігійність, наявність дітей, стаж сімейного життя будуть взаємопов'язані із задоволеністю жінками життям, шлюбом і сексуальними стосунками.

З метою підтвердження результатів перевірки гіпотез шляхом кореляційного та порівняльного вивчення даних нами було проведено факторний аналіз за методом головних компонент у загальній групі досліджуваних. Було виділено 7 факторів із внеском до сумарної дисперсії 55%.

До першого фактора, який пояснює 21% розкиду даних, із найвищими факторними внесками увійшли показники "захист Я-концепції" (оцінка жінкою партнера) (0,86), виконання чоловіком сімейних ролей (0,83), "захист Я-концепції" (самооцінка) (0,64), "Задоволення шлюбом" (0,81), спільне проведення

дозвілля (оцінка жінкою партнера) (0,81), інформованість про вподобання партнера (оцінка жінкою партнера) (0,75) і самооцінка інформованості (0,63), культура спілкування у сім'ї (оцінка жінкою партнера) (0,73), суб'єктивне благополуччя (0,71), спілкування (оцінка жінкою партнера) (0,66), вища освіта (0,63), прагнення духовного розвитку (оцінка жінкою партнера) (0,65), матеріальне забезпечення сім'ї чоловіком (0,53). Вплив показника соціальної приналежності помітний у двох факторах – першому (0,47) і сьомому. Таким чином, цей фактор, який включає переважно показники задоволення шлюбом та суб'єктивного благополуччя, шкали із опитувальника сімейних ролей, переважно оцінки жінками чоловіків, можна назвати **"Задоволення шлюбом та життям"**.

До другого виділеного фактора із вагою 10 % увійшли показники "моральна мотивація" самооцінка (-0,70), "моральна мотивація" (оцінка жінкою партнера) (-0,67), релігійність (0,47), сексуальна невротичність (-0,44). Цей фактор можна назвати **"Щирість стосунків"**, оскільки показники моральної мотивації свідчать про наявність маніпуляції в сімейних стосунках, а показник моральної мотивації із негативним внеском вказує на відсутність нечесності і відвертості. Зазначимо також, що до даного фактора увійшов показник сексуальної невротичності, вірніше її відсутність, та релігійності. Зазначимо принагідно, що до даного фактора із незначним факторним внеском, розділивши його із п'ятим фактором, увійшов показник сексуальної вдоволеності (0,36). Отже, релігійність жінок пов'язана із їхньою схильністю бути щирими у стосунках і це пов'язано зі збільшенням сексуальної вдоволеності, зі зменшенням невротизації, сексуальної у тому числі.

До третього фактора, який пояснює 6,5% дисперсії даних, із найвищими факторними внесками увійшли показники сексуальності: сексуальна маскулітність (-0,80), сексуальне лібідо (-0,79), ставлення до порнографії (-0,71), ставлення до знеособленого сексуального контакту (-0,71), сексуальна збудливість (-0,54), початок статевого життя (0,55), цнотливість (0,50). Цей фактор загалом свідчить про асексуальність, неважливість сексуальної сфери для жінок з опитаної групи. Такий результат підтверджує дані тих науковців, які стверджують, що для жінок у житті важливими є стосунки, сімейні в тому числі, фізична близькість не має такого великого значення, як для чоловіків, особливо з віком, коли жінка має багато повсякденних турбот і інших інтересів. Тим більше, що релігійне виховання, релігійні погляди вимагають цнотливості, чистоти, а сексуальна сфера часто трактується як чисто фізичний контакт, "брудні" стосунки. Загалом так поводить себе сексуально фемінна людина, яка, згідно із загальноприйнятими стереотипами фемінності, незбудлива, з низьким лібідо, не виявляє інтересу до сексуальної близькості, негативно ставиться до фізичних аспектів контакту і порнографічної продукції, вважає себе цнотливою. Зазначимо також, що цей фактор позитивно корелює із показником віку, тому він описує властивості жінок старшого віку. Отже, третій фактор, який свідчить про незначимість сексуальної сфери для жінок старшого віку, назвемо **"Сексуальна фемінність"**.

До четвертого фактора із факторною вагою 5,6% увійшли (див. табл. 2) показники опитувальника рольових очікувань: очікування, що чоловік буде виконувати функцію голови сім'ї (0,66), очікування, що чоловік буде спонукати дружину до духовного розвитку і пізнання (-0,55), самооцінка жінкою прагнення до духовного розвитку і пізнання (-0,51). Два показники увійшли до фактора із негативними факторними внесками і це означає, що очікування виконання чоловіком керівної ролі у сім'ї суперечить прагненню духовного розвитку чоловіка і дружини, зводить нанівець культуру спілкування. Назвемо цей фактор **"Патріархальна сімейна установка"**. Зазначимо також, що до даного фактора із незначним факторним внеском, розділеним між четвертим і шостим фактором увійшов показник культури спілкування (-0,36). Це свідчить про неважливість культури спілкування для прихильників патріархальної сім'ї.

П'ятий за значущістю фактор із вагою 4,5 об'єднує наступні показники відразу до сексу (0,65), спільне вирішення конфліктів (0,58), сексуальна задоволеність (-0,51), сексуальна реалізованість (-0,50), сексуальна сором'язливість (0,47), сексуальна дозволеність (-0,40). Даний фактор відкриває нам наступні особливості опитаної групи: знову переважає негативна тенденція стосовно сексуальності. Найвагомішою є відразу до сексуальних стосунків, основи якої залягають переважно у пуританському вихованні. Жінки з відразу до сексу зазвичай не мають сексуальної реалізованості і невдоволені цією сферою життя, оскільки є сором'язливими і не дозволяють собі бути спонтанними, відкритими в інтимних стосунках. Зазначимо також, що цей фактор позитивно корелює із показником віку, тому він описує властивості жінок старшого віку. Назвемо цей фактор **"Сексуальна аверсія (відразу)"**.

Шостий за значущістю фактор із вагою 4,2 % об'єднує наступні показники опитувальника рольових очікувань: очікування захисту Я-концепції в сім'ї (0,71), виконання ролей чоловіком (0,68), самооцінка матеріального внеску в сім'ю (0,67), самооцінка спілкування (0,65), спільне дозвілля (0,59), очікування спілкування (0,58), самооцінка прагнення спільного дозвілля (0,59), очікування прагнення спільного дозвілля (0,51), очікування матеріального забезпечення чоловіком (0,59), культура спілкування (0,48). Загалом цей фактор описує важливі для опитаної групи чинники сімейного благополуччя. Назвемо цей фактор **"Функційна сім'я"**.

Останній, сьомий фактор, який пояснює 3,2 % розкиду даних об'єднує соціальні показники: стаж шлюбу (0,84), вік (0,75), кількість дітей (0,53), соціальна приналежність (0,52). Загалом з віком

збільшується стаж сімейного життя, збільшується кількість дітей і підвищується соціальний статус жінок завдяки соціальній активності, що цілком логічно. Назвемо цей фактор "**Вік і статус**".

Отже, факторний аналіз дав змогу виявити цікаві закономірності і особливості досліджуваної групи.

Висновки. Кореляційний аналіз дав змогу майже повністю підтвердити три висунуті гіпотези. Адже суб'єктивне благополуччя жінок взаємопов'язане із сімейними стосунками, зокрема, задоволеністю сімейним життям, реалізацією сімейних рольових очікувань; суб'єктивне благополуччя та задоволеність шлюбом жінок взаємопов'язане із певними особливостями сексуальності, зокрема сексуальною вдоволеністю, реалізованістю, сором'язливістю; соціально-психологічні чинники такі, як освіта, рівень доходу, умови проживання, соціальна належність, релігійність, наявність дітей, стаж сімейного життя будуть взаємопов'язані із задоволеністю жінками життям, шлюбом і сексуальними стосунками.

Спостерігаються відмінності в особливостях сексуальності у жінок із різним рівнем суб'єктивного благополуччя, що підтвердив порівняльний аналіз за Т-критерієм Стьюдента і критерієм Шеффе.

Важливими чинниками задоволення жінок життям є задоволеність сімейними стосунками, щирість у вияві почуттів, можливість бути лідером у сім'ї, важливою є матеріальна спроможність чоловіка забезпечити сім'ю і можливість жінки давати свій внесок і розпоряджатись фінансами. Позитивним чинником сімейного існування є спільне проведення дозвілля можливість задовольнити потребу в спілкуванні і певна культура стосунків.

У сексуальній сфері, як показали результати дослідження, старшим за віком жінкам часто притаманна пасивна позиція (сексуальна фемінність), відраза до сексуальних стосунків та патріархальні установки.

Виявлено певні особливості сексуальності жінок. На жінок сильний вплив мають суспільні заборони стосовно сексуальності. Рівень сексуальної реалізованості в опитаних жінок середнього рівня. Адже маючи високий рівень заборон і невеликі очікування, легко їх реалізувати. Жінки не схильні до знеособлених сексуальних стосунків, не схвалюють порнографію – вони не схильні розглядати сексуального партнера в якості об'єкта для отримання чуттєвого задоволення, не приймаючи до уваги його особистість.

Багато жінок відзначаються сором'язливістю стосовно сексуальних питань, цнотливістю, відразою до сексуальних стосунків, низькою сексуальною збудливістю. Опитані не приймають агресивної сексуальної гри чи поведінки, однак до фізичного аспекту сексуальних стосунків лояльні. У них в середньому низький рівень сексуального лібідо і середній рівень задоволеності, оскільки невисокі запити легко задовольнити. В опитаних жінок низький рівень сексуальної маскулітності, хоча силу власного потягу вони оцінили на верхній межі середнього рівня і зазначили, що вплив суспільних умов і норм на них є невисокий. Середній вік початку статевого життя в досліджуваній групі становить 19 років.

Спостерігаються відмінності в особливостях сексуальності у жінок із різним рівнем суб'єктивного благополуччя. У більш задоволених життям жінок нижчий рівень сексуальної сором'язливості та невротичності.

Більш задоволеним життям жінкам притаманний вищий рівень дозволеності, сексуальної реалізованості, сили лібідо, сексуальної задоволеності при пізнішому початку статевого життя і невисокий самооцінці лібідо. Більш задоволені життям жінки менше соромляться розмов і сексуальних дій, менш сексуально збудливі, менше невдоволені, гірше ставляться до порнографії і не схильні до агресивного чи знеособленого сексу. Отже, менш задоволені життям жінки є більш закомплексовані, більше дотримуються умовностей, соромляться питань сексуальності. Зазначимо, що статистично значущих відмінностей у показниках сексуальності між групами із середнім та високим рівнем СБ не виявлено, однак між групами із високим та низьким рівнем СБ такі відмінності спостерігаються. Це може вказувати на не дуже значну роль сексуальності і сексуального задоволення у житті жінок, хоча підтвердилась гіпотеза № 1.

Жінки із високим рівнем суб'єктивного благополуччя мають вищий сімейний дохід, соціальну належність переважно до службовців, серед них більше осіб із вищою освітою. У них значимо вищий рівень задоволеності шлюбом, позитивніші рольові очікування у шлюбі: вони частіше оцінюють себе як голову сім'ї, краще оцінюють можливості спілкування з членами родини, можливості пізнання, культуру спілкування, можливість організувати дозвілля, інформованість власну і чоловіка, вище оцінюють можливості захисту Я-концепції партнера та нижче – його здатність до спільного вирішення конфліктів. Таким чином, задоволені шлюбом і життям жінки схильні бути лідерами у родинних стосунках.

Суб'єктивне благополуччя жінок найтісніше взаємопов'язане із задоволеністю шлюбом, реалізацією сімейних рольових очікувань. Так жінки з вищим рівнем задоволеності життям значно більше почувають себе головою сім'ї, значно краще оцінюють можливість чоловіка забезпечити матеріальні потреби сім'ї. Вони також можуть собі дозволити цікавіше провести із сім'єю вільний час і вважають, що їхні чоловіки також більше задоволені шлюбом. Це засвідчує важливість сімейної сфери і сімейних стосунків для жінок будь-якого віку.

За допомогою аналізу кореляційних зв'язків підтвердились припущення про взаємопов'язаність суб'єктивного благополуччя жінок із задоволенням сімейним життям і особливостями сексуальності.

Найбільше в оцінці задоволеності шлюбом жінки спираються на оцінку сфер сімейного життя партнером і самооцінку, а не на очікування від партнера. Основними підвалинами задоволеності жінок подружнім життям є абсолютно "здорові" і логічні вимоги до партнера – захист Я-концепції, виконання ролі батька і чоловіка та спільне проведення дозвілля. Отже, жінки, незалежно від того, чи проживають у місті, чи в селі, яку освіту і рівень доходу мають, прагнуть психологічно комфортних стосунків у сім'ї, які б ґрунтувались на можливості бути собою, вільно виражати і задовольняти свої потреби, відчувати підтримку і присутність чоловіка та спільно проводити час.

Для сучасних українських жінок важливим є рівень освіти, наявність пізнавальних потреб, які необхідно задовольняти, участь жінки у формуванні сімейного бюджету, оскільки матеріальна спроможність чоловіка виявилась не на перших місцях за значимістю. Сучасні жінки прагнуть бути активними творцями власного життя, творчими учасниками соціальної та сімейної сфери.

Чим триваліший час сім'я живе разом, тим нижчий рівень задоволеності шлюбом. Імовірно, старші люди більше спираються на патріархальні цінності, вважаючи їх традиційними, менше уваги приділяють партнерам, більше по-споживацьки ставляться до власних ролей і партнерів, стають менш гнучкими, менше уваги приділяють пізнанню, спілкуванню, дозвіллю.

Негативними чинниками задоволеності сімейними стосунками можна назвати, сексуальну сором'язливість, сексуальну невротичність, прагнення до відреагування агресії у сексуальних стосунках. Ці показники можуть відображати загальний психологічний стан людини, або її певний характерологічний тип, які важко назвати благополучними. Однак, вони можуть віддзеркалювати як загальні проблеми особистості, так і її сексуальні проблеми, або ж життєві труднощі та проблеми у стосунках із партнером можуть відобразитись і відображаються на сексуальній сфері.

Релігійність жінок пов'язана із їхньою схильністю бути щирими у стосунках і це пов'язано зі збільшенням сексуальної вдоволеності, зі зменшенням невротизації, сексуальної у тому числі.

Для жінок у житті важливими є стосунки, сімейні в тому числі, фізична близькість не має такого великого значення, як для чоловіків, особливо з віком, коли жінка має багато повсякденних турбот і інших інтересів. Тим більше, що релігійне виховання, релігійні погляди вимагають цнотливості, чистоти, а сексуальна сфера часто трактується як чисто фізичний контакт, "брудні" стосунки. Загалом так поводить себе сексуально фемінна людина, яка, згідно із загальноприйнятими стереотипами фемінності, незбудлива, з низьким лібідо, не виявляє інтересу до сексуальної близькості, негативно ставиться до фізичних аспектів контакту і порнографічної продукції, вважає себе цнотливою.

Очікування виконання чоловіком керівної ролі у сім'ї суперечить прагненню духовного розвитку чоловіка і дружини, зводить нанівець культуру спілкування.

Отже, підтверджено основні припущення, які висувались у роботі: суб'єктивне благополуччя жінок взаємопов'язане із задоволеністю сімейними стосунками, зокрема, задоволеністю сімейним життям, реалізацією сімейних ролевих очікувань.

Суб'єктивне благополуччя та задоволеність шлюбом жінок взаємопов'язане із певними особливостями сексуальності, зокрема сексуальною вдоволеністю, реалізованістю, сором'язливістю.

Соціально-психологічні чинники такі, як освіта, рівень доходу, соціальна належність, стаж сімейного життя взаємопов'язані із задоволеністю жінками життям, шлюбом і сексуальними стосунками. Умови проживання, релігійність, наявність дітей не пов'язані із задоволеністю життям, шлюбом та сексуальними стосунками.

Виходячи із результатів теоретичного аналізу та емпіричного дослідження, можна сформулювати певні рекомендації.

1) Молодим жінкам слід подбати про рівень освіти, оскільки це в подальшому є хорошим стартом у професійному зростанні і в майбутньому стає важливим підґрунтям для задоволення життям.

2) Для того, щоб почуватись благополучними, жінкам необхідна певна свобода у прояві почуттів, емоцій, поглядів. Тому їм потрібна психологічна допомога у подоланні сором'язливості, яка, ймовірно, виявляється не лише у сексуальній сфері.

3) Для підвищення задоволеності сімейним життям жінкам та чоловікам необхідно більше спілкуватись, приємно проводити час разом, цікаво організовувати і проводити дозвілля.

4) Патріархальні настанови і розподіл ролей у сучасних суспільних умовах все ще наявні, частина людей дотримуються їх. Однак лише вагома роль жінки у сім'ї, а не цілком підкорена її позиція призводять до задоволеності шлюбом і життям загалом, дають можливість гармонізувати сексуальне життя. Тому необхідно проводити психологічну роботу із молодими подружжями, надавати психологічну допомогу тим, хто має труднощі в організації розподілу ролей у сім'ї. Варто також працювати із молоддю – підлітками та юнаками – проводити тренінгові роботи з метою формування у них прогресивних уявлень про гармонійну організацію сімейних стосунків.

Використані джерела

1. Кащенко Е.А. Ключевые проблемы психологии сексуальности / Е.А. Кащенко. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://kea-com.ru/klyuchevye-problemy-psixologii-seksualnosti/>.
2. Келли Гэри. Ф. Основы современной сексологии / Гэри. Ф. Келли. – СПб. : Питер, 2000.
3. Кон И.С. Введение в сексологию / И.С. Кон. – М., 1988.
4. Мастерс У., Джонсон В., Коллодни Р. Основы сексологии. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.mariammm.ru/doc_503.htm.
5. Терминологический глоссарий основных терминов динамической психиатрии / Под ред. В. А. Шаповаловой. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://vocabulary.ru/dictionary/9/word/seksualnost>.
6. Blanchflower D., Oswald A. Money, sex and happiness: An empirical study. *Scandinavian Journal of Economics*, 106. – 2004. – pp. 393-415.
7. Dogan, T., Tugut, N., Golbasi, Z. The relationship between sexual quality of life, happiness and satisfaction with life in married Turkish women. *Sex Disability*. – 31. – 2013. – pp. 239-247. URL: <http://www.academia.edu/5356103>
8. Cheng Z., Smyth R. Sex and Happiness. Discussion paper. 39/14. Monash university. URL: http://www.researchgate.net/profile/Russell_Smyth/publication/26512638_Sex_and_Happiness/links/54002c700cf2194bc29aada7.pdf

Hupalovs'ka V.A., Len' N.I.

PSYCHOLOGICAL SEXUALITY'S FEATURES OF WOMEN WITH DIFFERENT SUBJECTIVE WELL-BEING'S LEVEL

Subjective well-being is closely linked with women's satisfaction with marriage, the implementation of family role expectations. So women with higher levels of life satisfaction much more feel the head of the family, much better opportunity to assess the husband to provide material needs of the family. They can also afford to spend a fun family leisure time and believe that their husbands also more satisfied with marriage. This shows the importance of family sphere and family relationships for women of all ages.

For modern Ukrainian women education is important, the presence of cognitive needs that must meet the participation of women in shaping the family budget. Financial capacity husband was not the first place in importance. Modern women are seeking active creators of their own lives, creative participants in social and family sphere.

The subjective well-being and women's marriage satisfaction is interconnected with certain features of sexuality, including sexual satisfaction, feasibility and shyness. Social and psychological factors such as education, income, social affiliation, experience of family life linked with women's satisfaction of life, marriage and sexual relations. Accommodation, religion, children not related to satisfaction with life, marriage and sexual relations.

The negative factors of satisfaction with family relationships include, sexual modesty, neurotic sex and aggression in sexual relationships. These figures may reflect a general psychological condition, or a certain type of character that can hardly be called safe. However, they may reflect a general problem of identity and its sexual problems or life difficulties and problems in a relationship with a partner can be displayed and recorded in the sexual sphere.

For women are important relationships, including family, physical proximity is not important as for men, especially in the age, when a woman has many other everyday concerns and interests. Especially as religious education, religious beliefs require chastity, purity, and sexuality is often treated as a purely physical contact, "dirty" relationship. Overall behaves so sexy feminine person who, in accordance with generally accepted stereotypes of femininity, has low libido, shows no interest in sexual intimacy, opposes the physical aspects of contact and pornography and considers himself innocent.

There are some features of the sexuality of women. Many women have a strong influence public ban on sexuality. The level of sexual feasibility of interviewed women is average high. Women do not tend to impersonal sexual relations, did not approve of pornography – they tend to treat sexual partner as an object for sensual pleasure without taking into account his personality.

Many women are shy on sexual issues, chastity, immediately before sexual intercourse, low arousal. Interviewed women not accept aggressive behaviour or sexual play, but to the physical aspect of sexual are loyal. They have an average low sexual libido and average satisfaction level as low queries easily meet. Interviewed women have low level of sexual masculinity, although the strength of their own desire. The average age of onset of sexual activity in the treatment group is 19 years. The women with e happy life are lower level of sexual shyness and neurotic sex.

Key words: *subjective well-being of women; satisfaction with marriage, sexual attitudes, attitudes of women to sexuality.*

Стаття надійшла до редакції 18.03.2015 року